

หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก

เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว

Buddhist Principles Appearing in Ta Haeg Ghost Tradition in Artsapangthong

District, Savannakhet Province, the Laos People's Democratic Republic

¹ศรีสุพรรณ พดสะพอน และ ²ชำนาญ เกิดข้อ

¹Sisouphanh Photsaphone and ²Chamnarn Kerdchor

^{1,2}วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2}Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author's Email: sisouphanhPhotsaphone0@gmail.com

Received: August 21, 2024; **Revised:** December 17, 2024; **Accepted:** December 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคมลาว 2) เพื่อศึกษาประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกฯ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในพื้นที่เมืองอาดสะพังทอง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 22 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคมลาว ถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นความเชื่อหลักและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในสังคมลาวโดยรวมก็ตาม แต่ความเชื่อและการนับถือผีแบบดั้งเดิมก็ยังคงอยู่และผสมกลมกลืนไปกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมแบบศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาภายหลัง ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจึงแยกไม่ออกว่าอย่างไรเป็นแบบผี หรือพราหมณ์ หรือพุทธ ดังตัวอย่างประเพณีและพิธีกรรมเลี้ยงผีตาแฮก 2) ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกเป็นการเลี้ยงผีประจำท้องไร่ท้องนาของชาวเมืองอาดสะพังทองฯ จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือก่อนลงมือปักดำและหลังการเก็บเกี่ยวข้าว เพื่อบอกกล่าวให้ปู่แยกยาแฮกได้รับรู้รับทราบ และขอให้ผีตาแฮกลดบันดาลประทานพรให้ผลผลิตเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ 3) ด้านหลักการทางพระพุทธศาสนา ก่อนที่จะบูชาผีตาแฮกชาวนาทุกคนต้องเตรียมห่อข้าวพร้อมทั้งอาหารหวานคาว บุหรี่ หมากพลูและอื่นๆ ตามแต่ผีบรรพบุรุษของตนเองชอบ แล้วนำมาใส่กระถางหรือกระเจาดทำพิธีทางศาสนาที่วัดก่อน เพื่อให้พระสงฆ์

กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามประเพณีโบราณ และถวายภัตตาหารเช้าให้แก่พระภิกษุสงฆ์ก่อน หลังจากนั้นจึงนำของเซ่นไหว้หรือบูชาเลี้ยงผีตาแฮก

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; ความเชื่อ; ผีตาแฮก

Abstract

This research article aimed: 1) studying the interactions of beliefs between Animism, Brahmanism and Buddhism in Laos society, 2) studying the ritual of offering sacrifices to the Ta Haeg Spirits in Artsapangthong District, Savannakhet Province, The Laos People's Democratic Republic, and 3) analyzing the Buddhist principles in the aforementioned ritual. It is qualitative research in Artsapangthong District obtaining data by means of documentation and interviewing 22 key informants. This research used in-depth interviews to collect data and analyzed data using content descriptions. The results of study showed that: 1) Regarding the interactions of beliefs between the Animism, Brahmanism and Buddhism in Lao society, although Buddhism has played a key role in shaping the way of life in aspects of education, society, traditions, arts and culture, yet, the Animism which earlier took deep roots still functions side by side with beliefs in Buddhism and Brahmanism that have been embraced later on. Hence, the Buddhist traditions and rituals cannot be clearly identified which parts belong to Animism, Brahmanism, or Buddhism. 2) The ritual of offering sacrifices to Ta Haeg Spirits is an offering sacrifices to the guardian spirits in the fields of the people in Artsapangthong District, Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic. It is held twice a year: before planting and after harvesting the rice. When the cultivating season comes in the sixth month, the farmers would perform a ritual which was to inform the guardian spirits or the forest guardians or Pu Haeg Yahaeg to know and ask for the spirit of Ta Haegs to bless the crops to grow perfectly. As for the details of the ritual and the words of worship are slightly different in each village. When the ritual is performed, then the cultivation starts. 3) Regarding Buddhist principles, before worshipping the Ta Haeg spirits, every farmer family prepare rice packs, food, cigarettes, betels, nuts and others as desired by their ancestors spirits. Then they placed in everything in a krathong or basket for religious ceremonies at the temple first so that the monks could pour water to dedicate the merits according to the ancient tradition. They offered breakfast to the monks first, after that, offerings are made to the Ta Haeg Spirits. When the planting is fruitful, they bring it to make merit at the temple again.

Keywords: Buddhism; Beliefs; Ta Haeg Ghost

บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) มีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตรและมีประชากร 7.23 ล้านคน มีชนเผ่า 50 ชนเผ่า มีสภาพอากาศแบบมรสุมเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน มีเมืองหลวงคือ กรุงเวียงจันทน์ มีประชากร 948,000 คน (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2565) แขวงสะหวันนะเขต ตั้งอยู่ภาคกลางของ สปป. ลาว ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ 480 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 21,774 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 13.6 ล้านไร่) มีเขตการปกครอง 15 เมือง ได้แก่ ไกสอนพมวิหาน อุทุมพอน อาดสะพังทอง ฟิน เซโปน วีละบูลี สองคอน นอง จำพอน ท่าปางทอง ชนบูลี ไชบูลี อาดสะพอน ไชพูทอง และ พะลานไซ มีประชากรในแขวงฯ มากที่สุดในประเทศ (ประมาณ 1,070,000 คน) มี 11 ชนเผ่า คือ ลาวลุ่ม ผู้ไท ไทดำ

กะตาง มังกอง จาลือ ละวา ลาวส่วย ปาโกะ กะเลิง และ ตะอ้าย ประชากรร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยมีผลผลิตเหลือส่งออกต่างประเทศ (สำนักงานเลขาธิการความร่วมมือแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง จีน, 2565)

เมืองอาดสะพังทอง คือหนึ่งใน 15 เมือง ห่างจากเทศบาลแขวงสะหวันนะเขตไปทางทิศตะวันออก 70 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับเมืองพะลานไซ ทิศใต้ติดกับเมืองอุทุมพร (เซโน) ทิศตะวันออกเสียงใต้ติดกับอาดสะพร ทิศตะวันตกติดกับเมืองจำพร เมืองอาดสะพังทองมีเผ่าผู้ไท 75% ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด อีก 25% เป็นชนเผ่าลาวเทิง (สมคิด เคนแก้วปัญญา, 2566) ชาวเมืองอาดสะพังทองส่วนใหญ่นับถือผี เชื้อสิ่งเร้นลับ และนับถือพระพุทธศาสนา ในส่วนของความเชื่อเรื่องผี มีการเชื่อเรื่องผีเฝ้าไร่นาหรือผีตาแฮก ว่าทำให้พืชพันธุ์เจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ ให้ความสงบร่มเย็น ไม่ทำให้เจ้าของที่นาและคนในครอบครัวเจ็บป่วย

ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เป็นจารีตประเพณีการปฏิบัติของชาวเกษตรกร โดยเพราะชาวไร่ชาวนาเมื่อถึงฤดูกาล ทำการผลิตทำไร่ไถนาจะต้องมีการประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผู้อยู่อารักขาหรือเจ้าดินเจ้าต่อนได้รับรู้รับทราบ ที่เรียกว่า ผีตาแฮก ซึ่งหมายถึงการประกอบพิธีบอกให้ผีตาแฮกรับรู้ เพราะผีตาแฮก คือผู้ที่เฝ้า แห่งดินนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปู่แฮก ยาแฮก เรียกการกระทำดังกล่าวนี้ว่า เลี้ยงผีตาแฮก หลังประกอบพิธีแล้วต่อไปก็คือขั้นตอนในการลงมือไถนาหว่านต้นกล้า (ศรีผา จันทรโพ, 2566)

ชาวเมืองอาดสะพังทองจัดประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกเพื่อเช่นเลี้ยงผีตาแฮกทุกๆ ปี ปีละ 2 ครั้ง ก่อนมีการปักดำและหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งสิ่งที่จะนำไปเลี้ยงมีดังนี้ 1) เหล้า 1 ขวด 2) ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน 1 ตัว 3) ดอกไม้ ธูป เทียน หมาก พลุ บุหรี่ 4) น้ำ 1 ขวด แก้ว 2 ใบ 5) กระจับข้าว 1 กระจับ เมื่อเตรียมสิ่งของเรียบร้อยแล้ว เอาใส่ตะกร้านำไปในที่ที่เป็นที่อยู่ของผีตาแฮก แล้วจัดแต่งสำรับที่นำมาจัดใส่ถาด เปิดฝาเหล่าจุดเทียนตั้งไว้พร้อมกับกล่าวเชิญชวนให้ผีตาแฮกมารับหรือมากินของเลี้ยง พร้อมกับบนบานให้ข้าวกล้าในนาของตนอุดมสมบูรณ์ ถ้าหากเลี้ยงหลังการไถนาก็จะเป็นการกล่าวคำขอบคุณผีตาแฮกที่ทำให้การไถนาประสบความสำเร็จด้วยดี กะเวลาพอประมาณก็นำของสำรับที่เตรียมไปเลี้ยงคนในครอบครัวที่ไปเลี้ยงผีตาแฮกด้วยก็เป็นอันเสร็จพิธี (สมคิด เคนแก้วปัญญา, 2566)

ผีตาแฮกจะอาศัยในพื้นที่นาของเจ้าของไร่นาตามที่เขาจัดสถานที่อยู่ให้ บางคนจะปลูกกระท่อมหรือบางคนจะปักเสา หรือบางแห่งอาจทำรั้วถี่ๆ ล้อมรอบไว้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของผีตาแฮก ชุมชนอำเภออาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีดังปรากฏมีศาลผีตาแฮกอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษาในกรอบความคิดเรื่อง ความเชื่อความกลัวผีตาแฮก และ การหาที่พึ่งของชาวชุมชนอำเภออาดสะพังทอง นอกจากพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีพิธีกรรมต่อผีที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวชุมชนที่นำศึกษา แต่พระพุทธศาสนาก็ยังเป็นที่เคารพสูงสุดและจะได้ปรับบทบาท เพื่อให้เข้ากับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อนั้นๆ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่า เมื่อดำเนินการวิจัยจนสำเร็จแล้ว ผลการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งชาวชุมชน อำเภออาดสะพังทองและผู้ต้องการศึกษาโดยทั่วไปได้ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง “หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตา

แยก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคมลาว ศึกษาประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก และวิเคราะห์หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคมลาว
2. เพื่อศึกษาประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อวิเคราะห์หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เรื่อง หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษารวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในประเด็น 3 ด้านตามวัตถุประสงค์ คือ 1) ปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคมลาว 2) ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านเหริญชัย เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยในพื้นที่วิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขชุมชน จำนวน 2 คน 4) กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 10 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 22 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย คือ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ เครื่องมือการวิจัยที่ออกแบบมาเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่วิจัย 4 กลุ่ม คือ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ แบบ ไม่มีโครงสร้าง จำแนกออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อายุ ที่อยู่ และช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พรหมณ์ และพระพุทธศาสนาในสังคmlาว

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 5 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาลาว ฉบับย่อสำหรับประชาชน พ.ศ. 2547 เป็นเอกสารหลัก และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเทอร์เนต และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์ดังต่อไปนี้ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอำเภอวังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ร้อยเอ็ด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษา ข้อมูลเอกสาร (Document) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ นำข้อมูลที่ ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมา ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมา ทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน รอบด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) แล้วนำเสนอ ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) และการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ในยุคแรกสังคมลาวมีความเชื่อเกี่ยวกับ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นนั้นก็คือผีหรือวิญญาณ พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศลาว ในสมัยเจ้าฟ้าร่ม เมื่อทรงเห็นประชาชนล้านช้างสมัยนั้นนับถือผีสาบเทวดา และฆ่าสัตว์บูชายางสรรพ จึงได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปพร้อมกับนิมนต์พระสงฆ์แบบเถรวาทจากเขมรมาเผยแผ่ และให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เวลาประกอบพิธีบางพิธีบางที่แยกไม่ออกเลยว่า อันไหนเป็นผี อันไหนเป็นพราหมณ์ สำหรับพุทธนั้นก็พอจะแยกได้ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะประกอบพิธีหรือทำพิธีทางพุทธศาสนาแต่ก็ยังมีขั้นตอนของการทำพิธีของพราหมณ์อยู่ด้วย คนลาวมีความรักและความผูกพันความเชื่อที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นผี พราหมณ์ พุทธ ทั้งสามนี้เป็นรากเหง้าของคนลาวที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นความเชื่อที่มีมาแต่ช้านาน คนลาวนำความเชื่อแบบผีมาปฏิบัติสัมพันธ์กันหมายความว่า นำมาสร้างให้เป็นอันเดียวกัน ไม่ให้แตกแยกความสามัคคีกัน ทุกคนต้องเคารพนับถือกันและกันโดยองค์รวม ในยุคที่พุทธศาสนาเข้ามาลาวนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นยุคของพุทธศาสนาแผ่กระจายเจริญรุ่งเรืองก็ตามแต่ยังมีอิทธิพลของความเชื่อเก่าและศาสนาดั้งเดิมผสมผสานอยู่ด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก คือจารีตประเพณีการปฏิบัติของชาวไร่ชาวนา เมื่อถึงฤดูกาลทำการผลิตทำไร่นาจะต้องมีการประกอบพิธีกรรม อันเป็นการบอกกล่าวให้ผู้อยู่อารักขาหรือเจ้าป่าเจ้าเขา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้รับทราบ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่รักษาตลาดประตวนพร ให้ผลผลิตเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ และเป็นการขอให้สิ่งเหล่านั้นอนุญาติในการลงมือทำการผลิต สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้เรียกว่า ผีตาแฮก หรือ ปู่แฮกย่าแฮก ลักษณะทำนองกันถ้าบ้านก็เรียกว่าผีเห้าย่าผีเรือน เป็นความเชื่อปัจเจกบุคคล ส่วนรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรม และคำกล่าวบูชาอันอาจจะแตกต่างกันไปเล็กน้อยหลังจากประกอบพิธีเสร็จแล้วต่อไปก็คือขั้นตอนในการลงมือทำนา ในการเลี้ยงผีตาแฮกนี้ นิยมทำในช่วงเดือนหกหลวง ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนที่กำลังจะลงมือทำการผลิตไร่นา ปลุกต้นกล้า ระยะเวลาในการประกอบพิธีเลี้ยงผีตาแฮกเพียงแค่ครึ่งชั่วโมง หรืออย่างมาก 1 ชั่วโมงโดยนิยมทำ หรือประกอบพิธีในช่วงเช้า ไปหาเที่ยง หรือบางคนนิยมทำก่อนพระอาทิตย์จะขึ้นก็มี ขั้นตอนดำเนินการเลี้ยงผีตาแฮกนั้น เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมสิ่งที่จะเลี้ยงไว้ให้เรียบร้อย แล้วเอาใส่ตะกร้านำไปในที่ที่เป็นที่อยู่ของผีตาแฮก แล้วจัดแต่งสำรับที่นำมา จัดใส่ถาดเหล้าเปิดฝา กระจับข้าวเหนียวเปิดออก น้ำและเหล้ารินใส่แก้วคนละใบ จุตเทียน ตั้งไว้พร้อมกับกล่าวเชิญชวนให้ผีตาแฮกมารับ หรือมากินของเช่นไหว้ที่นำมาพร้อมกับบนบานให้ข้าวกล้าในนาของตนอุดมสมบูรณ์ ถ้าหากเลี้ยงหรือเช่นไหว้หลังการทำนาจึงจะเป็นการกล่าวคำขอบคุณผีตาแฮกที่ทำให้การทำนาประสบผลสำเร็จด้วยดีกะเวลาพอประมาณก็นำสำรับที่เตรียมไปเลี้ยงคนในครอบครัวที่ไปเลี้ยงผีตาแฮกด้วยก็เป็นอันเสร็จพิธี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาด้านคติความเชื่อในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกก็คือ คือการทำทานให้แก่บรรพบุรุษ หรือเจ้าของที่น่านับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากรุ่นสู่รุ่น เวลาทำนาแต่ครั้งก่อนอื่นจะต้องบอกกล่าวเลี้ยงข้าวปลาอาหารให้เจ้าของนาเสียก่อน หรือที่เรียกว่า ผีตาแฮก ประการต่อมาคือการสร้างขวัญกำลังใจ ขวัญกำลังใจคือยาเม็ดก้อนแรกสำหรับชาวทุกคนก่อนจะลงมือทำการผลิตหมายความว่าต้องสร้างให้เกิดพลังกายพลังใจหลักกันทะเล่กล่าวคือให้มีความรักความพึงพอใจในอาชีพของ

ตน และมีความเคารพ กล่าวคือทำแล้วเกิดความยำเกรงต่อสถานที่ หลักพุทธธรรมที่แสดงให้เห็นในประเพณี เลี้ยงผีตาแฮก และคติธรรมนั้น ก็คือเรื่องของความมีสติไม่ประมาท การกระทำการงานใดๆก็ตามอาชีพอะไรก็ตาม จะต้องไม่ประมาท ที่อยู่ทุกหนทุกแห่งแม้แต่ต้นไม้ใบหญ้าก็มีสิ่งที่มีชีวิตสถิตอยู่ ที่นั่นก็มีเจ้านา เวลาจะทำอะไรจะต้องบอกกล่าว อาศัยเกื้อหนุนกันอยู่อย่างถ่องแท้ และความเชื่อในความจริง ความดี สิ่งดีงาม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยที่ 1 พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อระหว่างผี พราหมณ์ และพระพุทธรูปของ สังคมลาว เวลาประกอบพิธีบางพิธีบางที่แยกไม่ออกเลยว่า อันไหนเป็นผี อันไหนเป็นพราหมณ์ สำหรับพุทธนั้น ก็พอจะแยกได้ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะประกอบพิธีหรือทำพิธีทางพุทธศาสนาแต่ก็ยังมีส่วนของการทำ พิธีของพราหมณ์อยู่ด้วย คนลาวมีความรักและความผูกพันความเชื่อที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นผี พราหมณ์ พุทธ ทั้งสามนี้เป็นรากเหง้าของคนลาว ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นความเชื่อที่ติดพันกันมาแต่ช้านาน คนลาวนำความเชื่อแบบผีมา ปฏิสัมพันธ์กัน หมายความว่า นำมาสร้างให้เป็นอันเดียวกัน ไม่ให้แตกแยกความ สามัคคีกัน ทุกคนต้องเคารพนับถือซึ่งกันและกันโดยองค์รวม ในยุคที่พุทธศาสนาเข้ามาลาวนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็น ยุคของพุทธศาสนาแผ่กระจายเจริญรุ่งเรืองก็ตาม แต่ยังมีอิทธิพลของความเชื่อเก่า และศาสนาดั้งเดิม ผสมผสานอยู่ด้วย สอดคล้องกับ สุวิน ทอนัน (2564) ที่กล่าวว่า ปรัชญาอาณาจักรล้านช้างเป็นปรัชญาพหุ นิยม คือ เป็นการผสมผสานระหว่าง 3 แนวคิด ได้แก่แนวคิดเรื่องผีพราหมณ์และพุทธศิลปะคืองานสร้างสรรค์ ที่รับใช้พุทธศาสนาวัฒนธรรมล้านช้าง แบ่งเป็น 4 ด้าน คือวัฒนธรรมด้านวัตถุวัฒนธรรมด้านคตินิยม วัฒนธรรมด้านเนติธรรม และวัฒนธรรม ด้านสังคมประเพณีคือสิ่งดีงามที่คนล้านช้างถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างที่มีต่อวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขงคือ 1) ความเชื่อเรื่องผีตามความเชื่อ ดั้งเดิมของบรรพบุรุษล้านช้าง 2) ความเชื่อตามหลักศาสนาพราหมณ์และ 3) ความเชื่อตามหลัก พระพุทธศาสนา ทั้งสามความเชื่อนั้นยังมีอิทธิพลต่อคนลุ่มน้ำโขงคืออิทธิพลด้านปรัชญาความคิดความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีและการสร้างความสามัคคีให้กับคนลุ่มน้ำโขง สอดคล้องกับ พระใบฎีกาพงษ์พัฒน์ ขวโน (มุ่มทอง) และคณะ (2565) ที่กล่าวว่า นอกจากนำข้าวสากไปถวายพระภิกษุสงฆ์และวางไว้บริเวณวัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ชาวนาจะเอาอาหารไปเลี้ยงนางยักษ์หรือนางผีเสื้อนาในบริเวณนา ของตนแต่เปลี่ยนเรียกนางยักษ์ว่า “ตาแฮก”

2. ผลจากการวิจัยที่ 2 พบว่า ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก คือจารีตประเพณีการปฏิบัติของชาวเกษตรกร โดยเพราะชาวไร่ชาวนา เมื่อถึงฤดูกาลทำการผลิตทำไร่ไถนาจะต้องมีการประกอบพิธีกรรม อันเป็นการบอก กล่าวให้ผู้อยู่อารักขาหรือเจ้าป่าเจ้าเขา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้รับทราบ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ปกป้องรักษาได้ล บันดาลประทานพร ให้ผลผลิตเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ และเป็นการขอให้สิ่งเหล่านั้นอนุญาตในการลงมือทำ การผลิต สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้เรียกว่า ผีตาแฮก หรือ ปู่แฮกยาแฮก ลักษณะทำนองกันถ้าบ้านก็เรียกว่าผีเหยา ผีเรือน เป็นความเชื่อปัจเจกบุคคล ส่วนรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรม และคำกล่าวบูชาอันอาจจะ

แตกต่างกันไปเล็กน้อย หลังจากประกอบพิธีเสร็จแล้วต่อไปก็คือขั้นตอนในการลงมือทำนา สอดคล้องกับ อนันตศักดิ์ พลแก้วเศษ (2565) ที่กล่าวว่า การประกอบพิธีทำบุญข้าวสาก เมื่อชาวบ้านถวายไทยธรรมให้กับ พระสงฆ์ตามสลากแล้ว จะนำห่อข้าวสาก 2 ชุดที่เตรียมมาเพื่อทำพิธีดังนี้ ชุดที่ 1 นำไปกรวดน้ำภายในวัดเพื่อ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่เสียชีวิตไปแล้ว ชุดที่ 2 นำไปที่ทุ่งนาเพื่อถวายแก่ผีตาแฮก (ผีรักษานา) เพราะเชื่อว่า ผีตาแฮกจะช่วยดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล สอดคล้องกับ พระครูปลัดวัลลภ วชิรวโส (เดชผิว) และ คณะ (2565) ที่กล่าวว่า ผีไร่ผีนา มีหน้าที่คอยคุ้มครองวัว ควายและข้าวกล้าในนาให้พ้นจากเพลี้ย หนู หนอน วัชพืชต่าง ๆ ผีตาแฮก แม่น้ำโพสพ ถือว่าเป็นผีไร่ผีนานาคอยพิทักษ์ชาวนาและพืชผล และสอดคล้องกับ พระอธิการ ทิพนตร ปญญาทิโป และคณะ (2562) ที่กล่าวว่า ก่อนเริ่มลงมือทำนาในแต่ละปีชาวนา ตำบลเกษมจะต้องทำ พิธีกรรมบูชาหรือเลี้ยงผีตาแฮกโดยเจ้าของที่นาจะเตรียมเครื่องเช่นสังวैया เช่น เหล้าขาว ไก่ต้ม ดอกไม้ ข้าว รูปเทียน พร้อมด้วยการนำวัว ควาย คันไถ ออกไปสู่ที่นาของตน จากนั้นจะทำพิธีอัญเชิญผีตาแฮกให้มาสิงสถิต อยู่กับท้องไร่ ท้องนา เพื่อปกป้อง ดูแลรักษาข้าวกล้า คน สัตว์ ซึ่งชาวนามีความเชื่อว่า ผีตาแฮกคือผีดีที่ช่วย คุ้มครอง ดูแล รักษาไร่นาให้ข้าวกล้าเจริญงอกงาม ได้ผลผลิตดี มีกำลังใจตามความเชื่อนั้น

3. ผลจากการวิจัยที่ 3 พบว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาด้านคติความเชื่อในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก ก็คือ คือการทำทานให้แก่บรรพบุรุษ หรือเจ้าของที่นาค้นแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากรุ่นสู่รุ่น เวลาทำนาแต่ครั้ง ก่อนอื่นจะต้องบอกกล่าวเลี้ยงข้าวปลาอาหารให้เจ้าของนาเสียก่อน หรือที่เรียกว่า ผีตาแฮก ประการต่อมา ก็คือการสร้างขวัญกำลังใจ ขวัญกำลังใจคือยาเม็ดก้อนแรกสำหรับชาวทุกคนก่อนจะลงมือทำการผลิต หมายความว่าต้องสร้างให้เกิดพลังกายพลังใจมีหลักฉันท์กล่าวคือให้มีความรักความพึงพอใจในอาชีพของตน และมีความเคารพ กล่าวคือทำแล้วเกิดความยำเกรงต่อสถานที่ สอดคล้องกับ อนันตศักดิ์ พลแก้วเศษ (2565) ที่กล่าวว่า การประกอบพิธีทำบุญข้าวสาก เมื่อชาวบ้านถวายไทยธรรมให้กับพระสงฆ์ตามสลากแล้ว จะ นำห่อข้าวสาก 2 ชุดที่เตรียมมาเพื่อทำพิธีดังนี้ ชุดที่ 1 นำไปกรวดน้ำภายในวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ เสียชีวิตไปแล้ว ชุดที่ 2 นำไปที่ทุ่งนาเพื่อถวายแก่ผีตาแฮก (ผีรักษานา) เพราะเชื่อว่าผีตาแฮกจะช่วยดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง “หลักการทางพระพุทธศาสนาในประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า The 7 basic principles of the people of Adsapangthong : พื้นฐาน 7 อย่างของชาวเมืองอาดสะพังทอง มีรายละเอียด ประกอบด้วย 1) Lifestyle : การดำเนินชีวิต 2) Agriculture : การเกษตร 3) Ta Haek Spirits : ผีตาแฮก 4) Brahman Ritual : พิธีกรรมพราหมณ์ 5) Buddhist Ritual : พิธีกรรมพุทธศาสนา 6) Culture : วัฒนธรรม 7) Tradition : ประเพณี ซึ่งหล่อหลอมบนฐานความเชื่อผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนา สามารถกำหนดเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 พื้นฐาน 7 อย่างของชาวเมืองอาดสะพังทอง

สรุป

ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์การสร้างชาติของสังคมลาว โดยใช้ความเชื่อของชาวเมืองอาดสะพังทองเชื่อมต่อหรือปฏิสัมพันธ์กับความเชื่อแบบผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนาจนกลมกล่อมกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิต มีหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เห็นชัดเจนคือ ประวัติความเป็นมาของประเพณีที่มาจากเรื่องราวในธรรมบทเรื่องนางกาลยักษิณี มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาคือ ทำพิธีโดยผ่านพระสงฆ์ก่อนแล้วจึงทำพิธีในเขตนาที่เป็นพื้นที่ของแต่ละคน นอกจากนั้น ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกนี้ ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าหลายด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม อันนำความเจริญรุ่งเรืองและการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุขมาให้แก่ชาวเมืองอาดสะพังทองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานคู่กับสังคมลาว และมีหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณี เช่น ความเป็นมาของประเพณี ขั้นตอนในพิธีกรรม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ภาครัฐและเอกชนในเมืองอาดสะพังทอง ตลอดจนประชาชน ควรนำผลการวิจัยไปใช้ดำเนินการ

ดังนั้นคือ จัดทำประวัติความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก ตลอดถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้เห็นบทบาทสำคัญในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวนากับการทำอาชีพของตนอย่างมีแบบแผน ตลอดถึงยกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 ยุวชนกับประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับประเพณีมากขึ้น

2.2 การยกระดับประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาระดับประเพณีให้เป็นประเพณีระดับชาติ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

พระครูปลัดวัลลภ วชิรวโส (เดชผิว) และคณะ. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในประเพณีของกลุ่มชาวลาวและกลุ่มชาวเขมรในจังหวัดปราจีนบุรี. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 6(3), 96-114.

พระใบฎีกาพงษ์พัฒน์ ขวโน (มุ่มทอง) และคณะ. (2565). ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีบุญแสนโพนตากับประเพณีบุญข้าวสากในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*. 13(2), 49-62.

พระอธิการทิพนเตร ปญญาทีโป และคณะ. (2562). วิเคราะห์พิธีกรรมการบูชาและความเชื่อเกี่ยวกับผีตาแฮกในชุมชนตำบลเกษม อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปการจัดการ*. 3(1), 11-22.

ศรีผา จันทโรโพ. (2566). รองเจ้าคณะเมืองอาดสะพังทอง. แขวงสะหวันนะเขต. *สัมภาษณ์*. 11 มิถุนายน.

สมคิด เคนแก้วปัญญา. (2566). เจ้าคณะเมืองอาดสะพังทอง. แขวงสะหวันนะเขต. *สัมภาษณ์*. 20 มิถุนายน.

สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต. (30 พฤศจิกายน 2565). *ข้อมูลทั่วไปแขวงสะหวันนะเขต*. สืบค้น 7 ธันวาคม 2565 จาก <https://savannakhet.thaiembassy.org/th/content/106026-ข้อมูลทั่วไปแขวงสะหวันนะเขต?cate=5d849c1415e39c26b4003bd8>

สำนักงานเลขานุการความร่วมมือแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง จีน. *ประเทศลาว*. สืบค้น 7 ธันวาคม 2565 จาก http://www.lmcchina.org/tha/2021-03/10/content_41492464.html

สุวิน ทองปั้น. (2564). อาณาจักรล้านช้าง: ปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำโขง. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 21(3), 11-24.

อนันตศักดิ์ พลแก้วเศษ. (2565). บุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน: การสร้างความสัมพันธ์ในเครือญาติของคนอีสาน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 22(1), 195-208.